

VJERA, SAKRAMENTI I JEDINSTVO CRKVE

Međunarodna mješovita komisija za teološki dijalog između rimske Katoličke Crkve i Pravoslavne Crkve, četvrto plenarno zasjedanje, drugi dio, Oasi Snta Maria (Bari), 9—16. VI. 1987.

Uvod

1. Poslije našega sastanka u Münchenu 1982. i u skladu s *Polazištem za dijalog*, koje je naša Komisija prihvatila na prvom sastanku na Rodu 1980, ovo Četvrto zasjedanje Komisije dalo se na proučavanje odnosa vjere i sakramentalnog zajedništva.

2. Kao što je utvrđeno u *Polazištu* našega dijaloga, odobrenom na Rodu, jedinstvo u vjeri jest pretpostavka za jedinstvo u sakramentima, posebno u sv. Euharistiji. Ali to načelo, općeprihvaćeno, uključuje neke temeljne točke koje treba razmotriti. Iscrpljuje li se vjera u pristajanju uz obrasce (formulacije) ili je ona i nešto drugo? Vjera, koja je božanski dar, treba se shvatiti kao zalaganje kršćanina, zalaganje njegova uma, srca i volje. U svojoj dubokoj zbiljnosti ona je također crkveni (*eklezijalni*) događaj, ostvaren i dovršen u i po zajedništvu Crkve, u njezinu liturgijskom, posebnom euharistijskom izražaju. Taj crkveni i liturgijski značaj vjere mora se ozbiljno uzeti u razmatranje.

3. Budući da postoji taj temeljni značaj vjere, potrebno je osigurati da se ona promatra kao prethodni uvjet, već po sebi potpun, prije sakramentalnog zajedništva, te tim zajedništvom uvećana, kao izraz samoga života Crkve i pomagalo duhovnoga rasta svakoga njezina člana. Pitanje treba postaviti da se izbjegne pogrešan pristup problemu vjere, kao uvjetu jedinstva. Ipak to ne bi smjelo služiti zasjeni činjenice da vjera *jest* takav uvjet i da nema sakramentalnog zajedništva bez zajedništva u vjeri, bilo u širem smislu, bilo u smislu dogmatske formulacije.

4. Uz pitanje vjere kao pretpostavke sakramentalnog zajedništva i u strogom odnosu s njom, prema *Polazištu* za dijalog, mi smo na svojim sastancima također ispitali odnos tzv. sakramenata inicijacije tj. krštenja, potvrde ili krizme i Euharistije — međusobno i u odnosu na jedinstvo Crkve. Ovdje treba istražiti razlikuju li se naše dvije Crkve samo u liturgijskoj praksi ili i u nauci; jer, liturgijska praksa i nauka uzajamno su povezane. Moramo li ova tri sakramenta promatrati kao svojstva jedne sakramentalne stvarnosti ili kao tri samostojna sakramentalna čina? Valja se također pitati, s obzirom na sakramente inicijacije izaziva li razlika u liturgijskoj praksi između dviju predaja problem doktrinalnog nesuglasja, koje bi se moglo promatrati kao ozbiljna zapreka jedinstvu.

I. Vjera i zajedništvo u sakramentima

5. Vjera je nerazdruživo dar Boga koji se objavljuje i odgovor čovjeka koji taj dar prima. To je suradnja (*sinergija*) milosti Božje i ljudske slobode. Mjesto toga zajedništva jest Crkva. U njoj se objavljena istina prenosi po Apostolskoj predaji, na temelju Pisma, po Ekumenskim koncilima, liturgijskom životu, crkvenim Ocima, i odjelotvoruje se po članovima Tijela Kristova. Vjera Crkve predstavlja pravilo i mjerilo čina osobne vjere. Vjera nije proizvod logičke razradbe i nužde, nego utjecaj milosti Duha Svetoga; apostol Pavao primio je milost »u poslušnosti vjere« (*Rim* 1, 5). Sv. Bazilije s obzirom na to veli: »Vjera prethodi razglabanjima o Bogu; vjera a ne dokazivanje. Vjera, jer je iznad logičkih metoda, vodi k pristanku. Vjera se ne rađa iz geometrijskih nužnosti, nego iz energije Duha« (*In Ps* 115/1).

6. Svaki sakrament pretpostavlja i izražava vjeru Crkve koja ga slavi. U stvari, Crkva u sakramentu čini više od ispovijedanja i izražavanja svoje vjere: ona ponazočuje otajstvo koje slavi, Duh Sveti otkriva Crkvu kao

Tijelo Kristovo koje on ustanovljuje i daje da raste. Tako Crkva po sakramentima hrani i razvija zajedništvo vjere svojih članova.

1. Prava je vjera božanski dar i slobodan čovjekov odgovor

7. Vjera je dar Duha Svetoga. Po vjeri Bog udjeljuje spasenje. Po njoj čovječanstvo ima pristup Kristovu Otajstvu koje čini Crkvu, a ona ga priopćuje po Duhu Svetom koji u njoj prebiva. Crkva mora prenositi ono što joj omogućuje postojanje. A postoji samo jedno Otajstvo Kristovo, i Božji je dar jedinstven, cjelovit i neopoziv (*Rim* 11, 29). Što se tiče njezina sadržaja, vjera obuhvaća cjelovitost crkvene nauke i prakse u pogledu spasenja. Dogma, ponašanje i liturgijski život isprepliću se u jednu cjelinu i zajedno tvore blago vjere. Povezujući na osobit način teoretski i praktični vid vjere, sv. Ivan Domašćanski kaže: »Ova (vjera) postala je savršenom po svemu onom što je Krist odredio, vjera po djelima, po poštovanju i opsluživanju zapovijedi onoga koji nam ih je objavio. Naime, onaj koji ne vjeruje prema predaji Katoličke Crkve ili koji je po krivim djelima u zajedništvu s đavlom, taj je nevjernik« (*De fide orthodoxa* IV, 10, 83).

8. Vjera kao dar Božji, koju navješćuje Crkva, proglašava se, proživljava i prenosi u vidljivoj mjesnoj Crkvi u zajedništvu sa svim mjesnim Crkvama raspršenim svuda po svijetu, tj. s Katoličkom Crkvom svezremenom i posvudašnjom. Čovjek je ucijepljen u Tijelo Kristovo pomoću »koinōnije« (zajedništva) s ovom vidljivom Crkvom koja, po sakramentalnom životu i Riječi Božjoj, u njemu hrani tu vjeru i po njoj Duh Sveti u njemu djeluje.

9. Može se reći da na taj način postoji dar vjere u jedincatoj Crkvi u njezinoj konkretnoj povijesnoj situaciji, određenoj mjestom i vremenom, dakle u svima i u svakom vjerniku pod vodstvom njihovih pastira. Po svom ljudskom jeziku i po različitosti povijesnih i kulturnih izraza čovjek treba uvijek ostati vjeran tom daru vjere. Ne može se zacijelo zahtijevati da izraz prave vjere, koji se prenosi i doživljava u slavljenju sakramenata, iscrpi sve bogatstvo otajstva objavljena u Isusu Kristu. Ipak, u granicama svoga obrasca i osoba koje je prihvaćaju, ona daje pristup cjelovitoj istini objavljene vjere, tj. punini spasenja i života u Duhu Svetom.

10. Prema Poslanici Hebrejima, ta je vjera »bit onoga čemu se nadamo, osvjeđenje o zbiljnostima kojih ne vidimo« (11, 1). Omogućuje udio na božanskim dobrima. Može se shvatiti također u smislu egzistencijalnog povjerenja u moć i ljubav Božju, u prihvaćanje eshatoloških obećanja kao što su ispunjena u osobi Gospodina Isusa Krista. Ali kao što ova Poslanica Hebrejima tvrdi, vjera povrh toga traži stav prema egzistenciji i svijetu. Taj je stav obilježen raspoloživošću na žrtvu vlastite volje i na prikazanje svoga života Bogu i drugima, kao što je Krist učinio na križu. Vjera pridružuje svjedočenju Kristovu i »oblaku svjedokā« (12, 1), koji Crkvu okružuje.

11. Vjera dakle uključuje svjestan i slobodan čovjekov odgovor i stalnu promjenu srca i duha. Prema tome, ona je unutrašnja promjena i preobrazba, ona omogućuje prebivanje u milosti Duha Setoga koji čovjeka obnavlja. Ona zahtijeva preusmjerenje prema zbiljnostima Kraljevstva koje dolazi i koje, već sada, počinje preobličavati ovosvjetske stvarnosti.

12. Vjera se pretpostavlja u krštenju i u cijelom sakramentalnom životu koji potom slijedi. Po krštenju, naime, sudjeluje se na smrti u uskrsnuću Isusa Krista (*Rim* 6). Tako počinje proces koji se odvija kroz cijelu kršćansku egzistenciju.

2. Liturgijski izraz vjere

13. Sakramenti su u Crkvi mjesto *par excellence* gdje se vjera proživljava, prenosi i ispovijeda. U bizantskoj bogoslužnoj predaji prva molitva da se katekumena primi prosi Gospodina za kandidata: »Ispuni ga vjerom, nadom i ljubavlju prema sebi, da shvati da si ti jedini istiniti Bog, s tvojim jedinim Sinom, našim Gospodinom Isusom Kristom i s tvojim Duhom Svetim«. Usporedo, prvo pitanje koje Crkva upućuje kandidatu za krštenje u latinskoj bo-

goslužnoj predaji jest: »Što tražiš od Crkve?« A kandidat odgovara: »Vjeru«. — »Što ti daje vjera?« — »Život vječni«.

14. Naše dvije Crkve izražavaju svoje uvjerenje na tom području načelom: *Lex orandi lex credendi* (Zakon moljenja jest zakon vjerovanja). Za njih je liturgijska predaja autentičan tumač Objave i stoga mjerilo ispovijedanja prave vjere. Jer, u liturgijskom izrazu vjere naših Crkava svjedočenje Otaca i Ekumenskih koncila skupa održanih ne prestaje biti sigurnim putokazom vjere u korist vjernog naroda. Neovisno o različitosti teološkog izraza, to se svjedočenje, koje čini jasnom »kerigmu« (navještaj) Svetoga pisma, ostvaruje u liturgijskom slavlju. Naviještena vjera, sa svoje strane, hrani liturgijsku molitvu naroda Božjega.

3. Duh Sveti i sakramenti

15. Sakramenti Crkve jesu »sakramenti vjere«, gdje Bog Otac uslišava *epiklezu* (zaziv), kojom Crkva izražava svoju vjeru po molitvi za silazak Duha. Otac na to šalje svoga Duha Svetoga koji uvodi u puninu spasenja u Kristu. Sam Krist uspostavlja Crkvu kao svoje Tijelo. Duh Sveti Crkvu izgrađuje. Nema u Crkvi dara koji se ne bi mogao njemu pripisati (Bazilije Veliki, PG 30, 289). Sakramenti su dar i milost Duha Svetoga, u Isusu Kristu, u Crkvi. To je vrlo sažeto izraženo u pravoslavnom himnu Pedesetnice: »Duh je Sveti tvorac svakog dara. On daje proroštva. On usavršava prezbitere. On poučava neuke mudrosti. On ribare pretvara u teologe i učvršćuje ustanovu Crkve«.

16. Svaki sakrament Crkve daje milost Duha Svetoga jer je na nerazdruživ način znak koji podsjeća na ono što je Bog izveo u prošlosti, znak koji očituje ono što on čini u vjerniku i u Crkvi, znak koji naviješta i predujima eshatološko dovršenje. Tako u sakramentalnom slavlju Crkva očituje, osvjetljava i ispovijeda svoju vjeru u jedinstvenost Božjega nacrtu.

17. Primijetiti će se da svi sakramenti imaju bitan odnos prema Euharistiji. Ona je *par excellence* navještaj vjere odakle potječe i kamo se usmjeruje sve ispovijedanje. Samo ona, naime, potpuno naviješta, u Gospodnjoj nazočnosti koja se ostvaruje snagom Duha, divno djelo Božje. Jer, sam Gospodin sakramentalno pretvara svoje djelo u slavljenju Crkve. Crkveni sakramenti prenose milost, izražavaju i jačaju vjeru u Isusa Krista i tako su svjedočanstva vjere.

4. Vjera izražena i slavljena u sakramentima: Simboli vjere

18. Na euharistijskom sastanku Crkva slavi događaj otajstva spasenja u euharistijskoj molitvi (*anafori*) na slavu Božju. Otajstvo što ga slavi jest ono isto koje ona ispovijeda primajući spasonosan dar.

19. Premda su sadržaj i svrha ovog euharistijskog slavlja ostali isti u mjesnim Crkvama, one su ipak upotrebljavale različite obrasce i raznolike jezike koji, u duhu raznovrsnih kultura, ističu posebne vidove i vezove jedinstvenoga spasovnog događaja. U srcu crkvenog života, u euharistijskoj *sinaksi*, naše dvije predaje — istočna i zapadna — imaju iskustvo određene raznolikosti u obrascu sadržaja slavljene vjere.

20. Od samih početaka dijeljenje krštenja povezano je s obrascem vjere po kojem mjesna Crkva prenosi katekumenu bitan sadržaj apostolske nauke. Taj simbol vjere sažeto izriče bit apostolske predaje, sastavljen u prvom redu za ispovijedanje vjere u Sveto Trojstvo i u Crkvu. Kad sve mjesne Crkve ispovijedaju pravu vjeru, one u obredu krštenja prenose tu jedincatu vjeru u Oca, Sina i Duha Svetoga. Ipak, u raznim vremenima i mjestima obrazac je bio izražen na različit način, već prema prilikama, s upotrebom pojmova i prijedloga koji nisu bili istovjetni u ovom ili onom obrascu. Ali svi su vjerno izražavali sadržaj vjere. Istočna Crkva u svom obredniku krštenja upotrebljava Nicejsko-carigradski simbol vjere. Zapadna Crkva, vjerna svojoj vlastitoj predaji, prenosi katekumenu tzv. »Apostolski« simbol. Ta različitost obrasca u jednoj i drugoj Crkvi ne znači po sebi nikakvo odstupanje s obzirom na sadržaj prenošene i proživljavane vjere.

5. Uvjeti zajedništva vjere

21. Prvi uvjet za pravo zajedništvo među Crkvama jest da se svaka Crkva odnosi prema Nicejsko-carigradskom simbolu vjere kao nužnom pravilu toga zajedništva jedincate Crkve proširene svuda po svijetu i u vremenu. U tom je smislu prava vjera pretpostavka zajedništva u sakramentima. Zajedništvo je moguće samo među Crkvama koje imaju zajedničku vjeru, svećeništvo i sakramente. Samo snagom tog uzajamnog priznanja istovjetnosti i jedincatosti vjere (kao i svećeništva i sakramenata), koju svaka mjesna Crkva prenosi, one se međusobno priznaju kao prave Crkve Božje i svakoga vjernika te Crkve primaju kao brata ili sestru u vjeri. Ili u isto vrijeme vjera se produbljuje i osvjetljuje crkvenim zajedništvom koje se proživljava u svakoj zajednici u sakramentima. Ova crkvena osobina (qualification) vjere, kao plod sakramentalnoga života, ostvaruje se na različitim razinama crkvene egzistencije.

22. Slavljenjem sakramenata zajednica, u prvom redu, naviješta svoju vjeru, prenosi je i prihvaća.

23. S druge strane, u slavljenju sakramenata svaka mjesna Crkva pretače svoju duboku narav. Ona je u povezanosti s apostolskom Crkvom i u zajedništvu sa svim Crkvama koje sudjeluju u jednoj te istoj vjeri i slave iste sakramente. U sakramentalnom slavlju jedne mjesne Crkve druge mjesne Crkve priznaju istovjetnost svoje vjere s njom i na taj su način po njoj ohrabrene u svome vlastitom životu vjere. Tako, slavljenje sakramenata potvrđuje i očituje zajedništvo vjere među Crkvama. Zato vjernik jedne mjesne Crkve, kršten u toj Crkvi, može primati sakramente u drugoj mjesnoj Crkvi. To zajedništvo u sakramentima izražava istost i jedincatost prave vjere koju Crkve ispovijedaju.

24. U euharistijskoj se koncelebraciji predstavnikā različitih mjesnih Crkava istovjetnost vjere posebno očituje i pojačava samim sakramentalnim činom. Zato su Koncili, gdje biskupi vođeni Duhom Svetim, izriču vjersku istinu Crkve, uvijek ujedinjeni u euharistijskom slavlju. Navještanjem jedincatog otajstva Kristova i sudioništvom u jedincatom sakramentalnom zajedništvu biskupi, kler i sav kršćanski puk sjedinjen s njima mogu svjedočiti vjeru Crkve.

6. Prava vjera i zajedništvo u sakramentima

25. Istovjetnost vjere bitan je elemenat crkvenog zajedništva u slavljenju sakramenata. Ali neka raznolikost izričaja (formule) ne ugrožava »koinōniju« među mjesnim Crkvama kada svaka Crkva pod različitošću formulacije može priznati jedincatu pravu vjeru primljenu od Apostola.

26. Tijekom stoljećā nepodijeljene Crkve razlika teoloških izraza jedincate nauke nije stavljala u opasnost sakramentalno zajedništvo. Nakon raskola, Istok i Zapad nastavili su se razvijati, ali svaki zasebno. Nije dakle više bilo moguće da se jednodušno poduzimaju odluke koje bi jednako vrijedile za jedne i za druge.

27. Crkva kao »stup i uporište istine« (1 Tim 3, 15) čuva čistim i nepromijenjenim polog vjere prenoseći ga vjerno svojim članovima. Kad je autentično naučavanje i jedinstvo Crkve bilo ugroženo krivovjermem ili raskolom, Crkva je, oslanjajući se na Bibliju, živu predaju i odluke prethodnih Koncila, proglašavala na autentičan i neprevarljiv način pravu vjeru na ekumenском Koncilu.

28. Kad dođe do toga da razlike znače odbacivanje prethodnih crkvenih dogmā, a ne radi se samo o različitosti teološkog izričaja, onda se jasno sučeljuje prava podjela u vjeri. Nema više mogućnosti sakramentalnog zajedništva. Jer, vjera se mora ispovijedati riječima koje izražavaju samu istinu. No, život Crkve može donijeti nove izražajne oblike vjere, »koja je jednom zauvijek predana svetima« (Jud 3), kada to iziskuju nove povijesne i kulturne potrebe, ali s izričitom nakanom da se ne mijenja sam sadržaj nauke. U tim slučajevima izražajni oblik može postati normativan za jednodušnost

u vjeri. Taj proces zahtijeva rasudbene elemente koji omogućuju da se uoči razlika između zakonitih razvoja, nadahnutih Duhom Svetim, i onih drugih. Tako:

29. Slijed predaje: Crkva mora novim problemima pružiti vlastite odgovore utemeljene na Pismu i u skladu i bitnoj vezi s prethodnim dogmatskim izričajima.

30. Doksološko značenje vjere: svaki liturgijski razvoj u jednoj mjesnoj Crkvi treba omogućiti drugima da ga vide suobličena spasovnom otajstvu kako ga je ona primila i kako ga slavi.

31. Soteriološko značenje vjere: svaki izraz vjere mora imati u vidu konačnu svrhu čovjeka kao sina Božjega po milosti, u njegovu pobožanstvenjenju (theosis) po pobjedi nad smrću i u preobražaju stvorenja.

32. Ako neki obrazac vjere protuslovi jednom ili drugom od ovih mjerila, on postaje zaprekom zajedništvu. Ako, naprotiv, takav poseban obrazac vjere ne protuslovi nijednom od tih mjerila, onda se taj obrazac može smatrati zakonitim izrazom vjere, jer ne onemogućuje sakramentalno zajedništvo.

33. To iziskuje da se ozbiljno uzme u razmatranje teologija »theologoumenā« (teoloških nedefiniranih istina). Nužno je također istražiti kakav bi konkretan razvoj, koji se dogodio u određenom dijelu kršćanstva, druga strana mogla smatrati zakonitim razvojem. Osim toga, treba priznati da je često smisao pojmova promijenjen tijekom vremena. Stoga treba nastojati da se svaki obrazac shvati prema nakani njihovih autora da se ne uvuku izvanjski elementi, niti ispuste oni koji su, prema autorskoj zamisli, po sebi razumljivi.

7. Jedinstvo Crkve u vjeri i u sakramentima

34. Uloga služitelja u Crkvi u prvom je redu zato da čuva, osigurava i daje da raste zajedništvo u vjeri i u sakramentima. Biskupi kao služitelji sakramenata i učitelj vjere, kojima pomažu drugi služitelji, navješćuju vjeru Crkve, izražavaju njezin sadržaj i njezine zahtjeve za kršćanski život i brane je od pogrešnih tumačenja koja bi iskrivila ili ugrozila istinu spasovnog otajstva.

35. Karitativne djelatnosti služiteljā ili stavovi koje oni zauzimaju s obzirom na probleme određenog razdoblja i okoliša neodvojivi su od njihovih dviju uloga: naviještanja i naučavanja vjere, s jedne strane, i slavljenja bogoštovlja i sakramenata, s druge.

36. Tako, jedinstvo vjere u jednoj mjesnoj Crkvi i između mjesnih Crkava ima za jamca i suca biskupa, svjedoka predaje, u zajedništvu s njegovim narodom. To je jedinstvo neodvojivo od jedinstva sakramentalnoga života. Zajedništvo u vjeri i zajedništvo u sakramentima nisu dvije različite stvarnosti. To su dva vida jedinstvene zbiljnosti koju Duh Sveti promiče, povećava i čuva kod vjernika.

II. Sakramenti kršćanske inicijacije: njihov odnos prema jedinstvu Crkve

37. Kršćanska je inicijacija cjelina u kojoj je potvrda usavršenje krštenja a Euharistija dovršenje obojega.

Jedinstvo krštenja, potvrde i Euharistije u jednoj jedinoj sakramentalnoj zbiljnosti ne nijeće, međutim, njihovu posebnost. Tako, krštenje vodom i Duhom jest sudioništvo u smrti i uskrsnuću Kristovu i novo rođenje po milosti. Potvrda je osobni dar Duha kršteniku. Primiljena pod potrebnim uvjetima, Euharistija po zajedništvu s Tijelom i Krvi Gospodnjom daje sudioništvo u Kraljevstvu Božjem, uključujući oprostjenje grijeha, zajedništvo u samom Božjem životu i pripadnost eshatološkoj zajednici.

38. Povijest krsnih obreda na Istoku i Zapadu kao i način na koji su zajednički Oci tumačili doktrinalno značenje obredā jasno pokazuju da sakramenti inicijacije tvore jedinstvo. To je jedinstvo snažno potvrđeno u Pravoslavnoj Crkvi. Ali i Katolička Crkva to jednako podržava. Tako novi Rimski obrednik inicijacije naglašava: »Tri se sakramenta kršćanske inicijacije tako me-

dušobno stapaju da privode k punom uzrastu Kristove vjernike, koji u Crkvi i u svijetu izvršuju poslanje svega kršćanskoga naroda» (*Opće napomene* 2; u hrvatskom u *Obredniku Krštenja*).

39. Uzorak dijeljenja sakramenata, koji se u Crkvi vrlo rano razvio, pokazuje da je ona različite etape inicijacije shvaćala, teološki i liturgijski, kao dovršenje pritelovljenju Kristu ulaskom u Crkvu i rastom u njemu po zajedništvu s njegovim Tijelom i Krvi u istoj Crkvi. To se sve događa po istom Duhu Svetom koji vjernika čini članom Tijela Gospodnjega.

40. Taj drevni uzorak uključivao je ove elemente:

41.1. Za odrasle razdoblje duhovne kušnje i pouke tijekom koje su katekumeni bili odgajani na konačno pritelovljenje Crkvi;

42.2. Krštenju, koje podjeljuje biskup okružen prezbiterima i đakonima, ili što ga podjeljuju prezbiteri koje služe đakoni, prethodila je ispovijest vjere i različiti zazivi i liturgijski čini;

43.3. Potvrda ili knizma koju na Zapadu podjeljuje biskup, a na Istoku prezbiter kad je biskup odsutan, polaganjem ruku ili mazanjem svetom pomašću, ili jednim i drugim.

44.4. Slavljenje Svete Euharistije za vrijeme koje su novokršteni i potvrđeni bili pripušteni punom sudjelovanju u Tijelu Kristovu.

45. Ova tri sakramenta bila su dijeljena tijekom složenog liturgijskog slavlja. Slijedilo je razdoblje daljnega katehetskog i duhovnog dozrijevanja pomoću pouke i čestog sudjelovanja u Euharistiji.

46. Taj uzorak ostaje ideal za dvije Crkve, jer odgovara što je moguće točnije prihvaćanju svetopisamske i apostolske predaje, djelu prvotnih kršćanskih Crkava koje su živjele u potpunom međusobnom zajedništvu.

47. Krštenje djece, koje se obavljalo od početaka, postalo je u Crkvi redoviti običaj za uvođenje novih kršćana u puninu crkvenog života. S druge strane, uvedene su u liturgijsku praksu određene mjesne promjene, imajući pred očima pastoralne potrebe vjernika. Te promjene nisu zadirale u teološko poimanje temeljnog jedinstva, u Duhu Svetom, cjelokupnog procesa kršćanske inicijacije.

48. Na Istoku je zadržano vremensko jedinstvo liturgijskog slavlja triju sakramenata, naglašavajući na taj način jedinstvo djela Duha Svetoga i puninu pritelovljenja djeteta crkvenom sakramentalnom životu. Na Zapadu sve se više išlo za tim da se potvrdom/krizmom zadrži povezanost krštenika s biskupom. Zato prezbiteri nisu bili redovno osposobljeni dijeliti potvrdu.

49. Evo bitnih točaka nauke o krštenju u kojima su dvije Crkve jednodušne:

1. Nužnost krštenja za spasenje;
2. Učinci krštenja, napose novi život u Kristu i oslobođenje od iskonskog grijeha;
3. Pritelovljenje Crkvi po krštenju;
4. Odnos krštenja prema Trojstvenom otajstvu;
5. Bitna veza krštenja sa smrću i uskrsnućem Gospodnjim;
6. Uloga Duha Svetoga u krštenju;
7. Nužnost vode koja očituje značaj krštenja kao zdenca novoga rođenja.

50. Međutim, među dvjema Crkvama postoje i razlike koje se tiču krštenja:

1. Katolička Crkva, iako priznaje prvotnu važnost krštenja uranjanjem, krštenje obično dijeli polijevanjem;
2. U Katoličkoj Crkvi đakon može biti redovan djelitelj krštenja.

51. Štoviše, u nekim latinskim Crkvama, na primjer, da bi se bolje pripremila krizmanike na prijelazu u mladenačko doba, dakle iz pastoralnih razloga, malo

se pomalo proširila praksa da se prvoj pričesti pripuštaju krštenici koji još nisu primili potvrdu, a da se ipak disciplinske upute koje pozivaju na tradicionalni redosljed sakramenata kršćanske inicijacije nisu nikada dokinule. Ovaj obrat, koji potiče shvatljive prigovore i suzdržanosti bilo kod pravoslav-
nih bilo kod rimokatolika poziva na duboko teološko i pastoralno razmišljanje, jer pastoralna praksa nikada ne smije izgubiti iz vida smisao za početnu predaju i njezinu doktrinalnu važnost. Treba, međutim, ovdje podsjetiti na činjenicu da je uvijek nakon krštenja, kad bi se u latinskoj Crkvi dijelilo u dobi upotrebe razuma, odmah slijedila potvrda i primanje Euharistije.

52. U isto vrijeme dvije su Crkve obuzete potrebom da osiguraju duhovni odgoj novokrštenika u vjeri. Zato one smatraju prikladnim naglasiti da, s jedne strane, postoji nužna veza između suverenog čina Duha Svetoga, koji po trima sakramentima ostvaruje potpuno pritelovljenje osobe životu Crkve, odgovora Crkve i njezine zajednice vjere, a s druge strane da je puno prosvjetljenje vjere moguće samo kad je novokrštenik, koje god dobi bio, primio sakramente kršćanske inicijacije.

53. Na kraju, valja imati na umu da je Carigradski sabor, koji su dvije Crkve zajednički održale 879—880, odredio da svako (biskupsko) sjedište očuva drevne običaje vlastite predaje: Rimaska Crkva čuvajući običaje koji su joj vlastiti, Carigradska Crkva svoje, a isto tako i sjedišta Istoka (usp. *Mansi XVII, 489b*).

Cassano delle Murge (Bari), Oasi Santa Maria, 16. lipnja 1987.